

פרשת פנחס

יהושע ומשה: לצמוח בצל מנהיג

מקובל לראות את יהושע כמנהיג הממשיך את מורשתו והנהגתו של משה רבנו. אכן, אפשר להצביע על שני היבטים מרכזיים בהם יש לתפוס את יהושע כשומר הגחלת של משה:
 א. יהושע המשיך את המשימה שמשה לא זכה לסיימה: הוא הכניס את בני ישראל לארץ והוריש את הארץ לשבטים, ככל שהיה ביכולתו. ב. יהושע המשיך לחנך את עם ישראל לאמונה באלוהים כמיטב המורשת שספג מרבו הגדול.

עם זאת עניינו של מאמר זה להראות שיהושע גילה מקוריות ופעל בצורת הנהגה שונה ממשה. בייחוד בכל הקשור ליכולות המנהיגות שלו והדרכים שבהם הוא פעל כדי להגיע ליעדים שהוזכרו לעיל. לשם כך נתמקד בעיקר בפועלו של יהושע משלב חילופי הנהגה, כיוון שמשלב זה, יהושע מגיע למעמד של מנהיג עצמאי שלא תחת צילו של מורו.

חפיפה מיוחלת

הכתוב מתאר¹ שהקב"ה מודיע למשה כי סופו קרב, ומשה מבקש מהקב"ה למנות לו מחליף:
 וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר. יִפְקֹד ה' אֶל-לוֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל בֶּשָׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה. אֲשֶׁר יֵצֵא לְפָנֵיהֶם וְאֲשֶׁר יִזְצִיאוּ וְאֲשֶׁר יָבִיאוּ וְלֹא תִהְיֶה עֵדֶת ה' פְּצָאן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רַעְהָ. (כז, טו-יז)

הקב"ה מצביע על יהושע כיוורש הנכון:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קַח לְךָ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ וְסִמַּכְתָּ אֶת יְדָי עָלָיו.

שלב נוסף בחילופי הנהגה מתואר בספר דברים. שם הקב"ה מודיע למשה כי הגיע הזמן לחילופי תפקידים עם יהושע:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לְמוֹת קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְבוּ בְּאֶהָל מוֹעֵד וְאֶצְנֹנּוּ וַיִּלֶךְ מֹשֶׁה וַיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְבוּ בְּאֶהָל מוֹעֵד... וַיִּצּוּ אֶת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון וַיֹּאמֶר חֲזַק וְאֶמְצָן כִּי אֶתָּה תְּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ. (דברים לא, יד)

יש כאן מעבר מתוכנן של הנהגה כאשר יהושע מקבל תמיכה מלאה ממשה אשר מעודד אותו "חזק ואמץ", מאמין ביכולותיו להנהיג "כי אתה תביא את בני ישראל אל הארץ", ומבטיח לו תמיכה גם בהמשך הדרך "ואנוכי אהיה עימך". נראה כי אף מנהיג חדש לא יכול לאחל לעצמו תרחיש טוב יותר של החלפת מנהיגות וכניסה לתפקיד מזה המתואר כאן. אולם עלינו לזכור כי אף מנהיג אחר לא החליף מעולם מנהיג בשעור קומתו של משה רבנו.

¹ במדבר כז.

בקשר לכך יש לציין שבשלב זה של העברת המנהיגות, משה מכונה "עבד ה'" ויהושע נקרא "משרת משה": "וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר. מֹשֶׁה עֶבְדִּי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֵר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה" (יהושע א, א-ב). תארים אלה ממחישים את הפער בין משה ליהושע ואת האתגר המנהיגותי המורכב שעמד בפני יהושע, החל מקבלת התפקיד ולאורך כל תקופת מנהיגותו.

קיום הצוואה

העובדה שיהושע היה ממשיך דרכו, מורשתו וצוואתו של משה רבנו אינה שנויה במחלוקת. המשכיות זו מתחייבת מעצם העובדה שמשה רבנו נפטר בטרם זכה להשלים את משימתו האחרונה שהיא הכנסת בני ישראל לארץ כנען, הורשת הארץ וחלוקתה לשבטים. משימה אחרונה זו הועברה כאמור ליהושע. מעתה זו משימתו ועיקר ייעודו. לכן ברור שמבחינה רעיונית של התווית כיון, מטרה, וחזון, יהושע ראה את עצמו באופן חד משמעי כממשיך דרכו ומורשתו של משה רבנו, ולא היתה לו שום שאיפה או צורך לקבוע יעדים אחרים. יש לציין את מידת הענווה הגדולה של יהושע.² ענווה זו סייעה ליהושע בהנהגה, כיון שבזכותה היה טבעי מאד בעיני יהושע להזכיר לעם את מחויבותו שלו ומחויבותם שלהם, למורשתו של משה.

בקשר לכך יש להביא גם את דברי הגמרא במסכת בבא בתרא³ שמלמדת שיהושע עצמו כתב את ספר יהושע. והנה בפרק א' בספר מוזכר שמו של משה אחת עשרה פעמים ושמו של יהושע ארבע פעמים בלבד. עובדה זו מחזקת את הטענה כי יהושע עצמו ראה את תפקידו בזיקה חזקה למשה ומורשתו. אפשר לראות את יהושע כנאמן המוציא לפועל את צוואתו של משה רבנו. על רקע זה, אבקש לדון בשתי שאלות; האחת האם היו ליהושע תכונות של מנהיג והתנהגויות מנהיגותיות?⁴ שאלה נוספת היא: האם בדרך שבה פעל יהושע להשגת היעד, בסגנון המנהיגות שלו, ובאמצעים שהוא נקט כדי להביא את העם המונהג על ידו אל היעדים שקבע משה, הוא המשיך את דרכו של משה או שהוא פעל בצורה שונה?

מאפייני מנהיגות

הדיון בתכונות הנדרשות כדי להיות מנהיג החל עוד בראשית המאה העשרים. עם תחילת העיסוק המדעי במנהיגות ובחקר המנהיגות. באותה תקופה, הוצגה תיאורית האדם הדגול.⁵ לפי תיאוריה זו, רק אנשים אשר נולדו עם התכונות הנכונות יכולים להנהיג. תכונות אלו יציבות וקיימות לאורך זמן, והן גורמות לנושאים אותן להיות בעלי כוח וסמכות. לכל המנהיגים אותן תכונות, והן אינן תלויות בתפקיד ההנהגה הספציפי.

² ראו על כך בהרחבה: הרב איתמר אלדר, מידת הענווה של יהושע פורסם באתר התנ"ך.

³ טו ע"א.

⁴ כפי ששואלת אפרת שפירא רוזנברג יהושע בן נון - מנהיג או פקיד? באתר ספריא.

⁵ תומאס קארליל (Carlyle) הניח את היסודות לגישת "האדם הדגול" The great man עוד בשנת 1910.

תיאוריה זו נזנחה במחצית המאה העשרים,⁶ בעיקר מכיוון שלא הצליחו להוכיח אותה מחקרית. לאחרונה, לאחר כמאה שנה, החוקרים חוזרים לצדד בטענה שיש תכונות הנדרשות להנהגה, משום שהמחקר המדעי התקדם במאה השנים הללו. כיום אפשר למדוד באופן אמפירי מאפייני אישיות שלא היה אפשר למדוד בעבר. במחקר שפורסם בשנת 2006⁷ זוהו שלושה סוגים של יכולות החשובות להנהגה: האחת - ביטחון עצמי, השנייה - דפוסי חשיבה המאופיינים באופטימיות, והשלישית - יכולות הנדרשות לקיום יחסים פרו-סוציאליים. הביטחון העצמי בא לידי ביטוי בשלושה מאפיינים: מיקוד שליטה פנימי, חרדה נמוכה, ואמונתו של המנהיג במסוגלות העצמית שלו. בהתנהגותו של יהושע בפרשת המרגלים - בטרם נתמנה למנהיג - כבר נמצא יהושע כבעל ביטחון עצמי בהתייחסות לכל שלושת המרכיבים של ביטחון זה. הבה נעיין בדברי כלב ויהושע לעם:

אם חָפֵץ בָּנוּ ה' וְהָבִיא אֶתְנוּ אֶל הָאָרֶץ הַזֹּאת וְנָתַנָּה לָנוּ אֶרֶץ אֲשֶׁר הִיא זֶבֶת חֶלֶב וְדָבָשׁ. אֲךָ בְּה' אֵל תִּמְרְדוּ וְאַתֶּם אֶל תִּירְאוּ אֶת עַם הָאָרֶץ כִּי לְחַמְנוּ הֵם סָר צֶלֶם מַעֲלֵיהֶם וְה' אֶתְנוּ אֶל תִּירְאֻם. (במדבר יד, ח-ט)

יהושע רואה את עצמו כמי שביכולתו להשפיע על מה שיתרחש, ולא כמי שנמצא בעמדה פסיבית שבה הוא יהיה מושפע מהלכי הרוח שמחוצה לו. זו דוגמה למיקוד ולשליטה פנימית. הוא לא נכנס לחרדות, ובתגובתו באות לידי ביטוי האופטימיות שלו והיותו בעל מסוגלות עצמית, המאמין ביכולתו שלו ושל העם לעלות ולרשת את הארץ. את האופטימיות של יהושע אפשר לראות במקומות נוספים כמו למשל "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הַתְּקַדְּשׁוּ כִּי מָחָר יַעֲשֶׂה ה' בְּקִרְבְּכֶם וּפְלֹאוֹת" (ג, ה). יהושע מעודד את העם המונהג על ידו ומעביר לציבור תמונה אופטימית ומעודדת לגבי העתיד הצפוי להם. אפשר לראות זאת גם בהמשך פרק ג כאשר יהושע מתאר בפניהם את העתיד להתרחש בזמן חציית הירדן:

וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם וְהוֹרֵשׁ יוֹרֵשׁ מִפְּנֵיכֶם אֶת הַכְּנָעֲנִי וְאֶת הַחִתִּי וְאֶת הַחִוִּי וְאֶת הַפְּרִזִּי וְאֶת הַגְּרִגִּשִׁי וְהָאֱמֹרִי וְהַיְבוּסִי. הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ עִבְרָ לְפָנֵיכֶם בַּיַּרְדֵּן. וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם שְׁנֵי עֶשֶׂר אִישׁ מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְשִׁבְטוֹ. וְהָיָה כְּנֹחַ כְּפֹת רַגְלֵי הַכֹּהֲנִים נֹשְׂאֵי אֲרוֹן ה' אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ בְּמִי הַיַּרְדֵּן מִי הַיַּרְדֵּן יִפְרֹתוֹן הַמַּיִם הַיַּרְדִּים מִלְמַעְלָה וַיַּעֲמִדוּ נָד אֶחָד (ג, י-יג).

יהושע מעביר לעם את תחושת האופטימיות שלו ומחזק את תחושת המסוגלות של העם כולו. זאת ועוד, דבריו על הורשת יושבי הארץ, הנאמרים בביטחון מלא לפני שעברו את הירדן, משקפים עמדה פרואקטיבית. דהיינו, התנהגות שבה האדם יוזם, ושמובילה אותו לשינוי במצבים שבהם הוא נוכח או יהיה נוכח. התנהגותו של אדם כזה כוללת פעולות הכנה למצבים עתידיים, להבדיל מתגובה למצב קיים. אם כן, משמעות הפרואקטיביות היא לקחת שליטה על המצב כדי לגרום לדברים לקרות, ולא רק ניסיון הסתגלות למצב נתון תוך המתנה לדברים שיתרחשו.

⁶ בעקבות ביקורת תקיפה (ב-1948) של Ralph Stogdill.

⁷ קארין אמית, מיכה פופר, ראובן גל, מורן משקל-סיני, אלון ליסק (2006) "הפוטנציאל להנהיג: ההבדלים בין "מנהיגים" ל"לא מנהיגים" מגמות, 277-296: (2) 44.

קרוב אל העם

חוקרי נושא המנהיגות מצאו כי המנהיג המעולה הוא פרואקטיבי בחשיבתו על תמונת המצב העתידית, והוא מסביר למונהגים את משמעות מעשיהם בפרספקטיבה של ראייה עתידית. כאמור, פרואקטיביות ואופטימיות בולטות בדברי יהושע כבר בראשית דרכו, ואולי הן העומדות ברקע דברי הפסוק: "ביום ההוא גדל ה' את יהושע בעיני כל ישראל ויראו אתו כאשר יראו את משה כל ימי חייו"⁸ נראה כי מערכת הקשרים והיחסים של יהושע עם העם הייתה אף טובה יותר מאשר היחסים של משה רבנו עם צאן מרעיתו. נתון זה מתקשר למרכיב השלישי של תכונות ההנהגה שצינו לעייל והוא **היכולות של המנהיג ליצור קשרים חברתיים לקיימם ולטפחם**. להלן נתייחס ליכולת זו וגם לשאלה השנייה ששאלנו, באשר לסגנון המנהיגות ולאמצעים שיהושע נקט במטרה להביא את העם אל היעדים שקבע משה.

הבה נעיין בדיבור הראשון של יהושע כמנהיג:

וַיְצַו יְהוֹשֻׁעַ אֶת שְׂטָרֵי הָעָם לֵאמֹר. "עֲבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וְצִוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר: הֲכִינוּ לָכֶם צִידָה, כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרִשֶׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ. (א, י-יא)

אפשר לזהות כאן מספר מאפיינים משמעותיים באישיותו כמנהיג שחלקם יבואו לידי ביטוי גם בשלבים מאוחרים יותר של הנהגתו:

א. מתחילת דרכו כמנהיג השתדל יהושע לשתף עוד גורמים בהנהגה, והוא פנה אל השוטרים כדי להסתייע בהם כדרג ביניים. כך גם בפרשת הגבעונים, שהתחזו בערמה לבני עם שבא מרחוק (פרק ט), יהושע הקשיב לדעת נשיאי העדה וקיבל את דעתם באשר לגורל הגבעונים. בהמשך, במהלך חלוקת הארץ לנחלות השבטים (פרק יח), יהושע שיתף בתהליך שלושה נציגים מכל שבט, שנועדו להקים משלחת אחת שתפקידה לחלק את הארץ לשבעה חלקים אשר יחולקו בגורל לשבטים. משה מורו הגדול של יהושע לא חש צורך לשתף בהנהגה וראיה לכך מוצאים אנו בפרשת "יתרו". יתרו, כוהן מדיין, יעץ למנות לו עוזרים שהם שרי האלפים וכו' כדי שלא יכרע תחת העומס המוטל עליו, ורק לאחר שניתנה עצת יתרו שמע משה בקולו ויישם אותה. לעומת זאת, השיתופיות היא קו מרכזי בדרכו של יהושע. כאמור לעיל, ובכך הוא שונה ממורו משה⁹.

ב. יהושע ידע להיות תקיף; אמירתו היא בלשון פקודה "וַיְצַו", ולא "ויאמר"; "ויקרא"; או "ויגד". עם זאת הוא מגלה רגישות למצב של העם, שכן תוכן הציווי: "הכינו לכם צידה" מראה על רגישותו.

⁸ יהושע ד, יד.

⁹ שמות יח, יד-כו.

¹⁰ משה ברוב דרכו כמנהיג פעל לבדו או עם אהרון שנבחר על ידי הקב"ה לסייע למשה, לעני"ד זה לא שיתוף בהנהגה.

ג. יהושע התייחס לצרכים הבסיסיים ביותר של העם. צרכים, כמו אספקת אוכל, שחייבים לטפל בהם מרגע שתמה ירידת המן והסתלק הענן. זאת בהתאמה מלאה למודל הצרכים של מסלאו¹¹. בכך שונה יהושע ממשה, שלאורך כל תקופת הנהגתו מצא פחות עניין וצורך בסיפוק צרכי הקיום הבסיסיים של העם הנווד במדבר וזועק למזון ומים.

ד. כמו כן, בצד תקיפותו ידע יהושע לפנות אל הסובבים אותו בצורות ביטוי שונות בהתאם למצב: "אומר" (א, יב); "ויקרא" (ד, ד), "ויברכהו" (יד, יג). ריבוי פעלים זה מעיד על יכולותיו החברתיות של יהושע, היודע בכישרון רב להתאים את סגנונו למצב ולאנשים שאליהם הוא פונה. התאמת דפוס הפעולה של המנהיג למצב, למשימה ולאנשים, נתפסת על ידי חוקרי מנהיגות כמאפיין מנהיגותי חשוב, והיא קשורה ליכולות פרו סוציאליות¹². במילים אחרות, יהושע היה מנהיג של אנשים, בשונה ממשה שהיה מנהיג של אומה. הדבר מוצא את ביטויו בפסוק המספר על כך שיהושע בחר ללון עם העם: ¹³ "וַיֵּלֶן יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָהּ הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָם" (ח, ט). זאת בניגוד למשה שנטה את אוהלו מחוץ למחנה.¹⁴

כל מי שקורא בחומש מוצא כי הנהגתו של משה הייתה רצופה במשברים הנוגעים ליחסיו עם העם ועם הקב"ה, וליכולתו לגייס את העם למען המטרה של ההליכה אל הארץ. לעיתים, תוצאות המשברים היו עונשים קשים לעם הסורר. לעומת זאת, איננו מוצאים דברים מעין אלה בספר יהושע. נראה כי בימי משה - אשר עליו אמר הקב"ה "פֶּה אֶל פֶּה אֶדְבָּר בּוֹ" (במדבר יב, ח) - הייתה קרבה מקסימלית בינו לבין הקב"ה, אבל היה מתח שנבע מריחוק בינו לבין העם. מתח זה יצר משברים. לעומת זאת, יהושע מצטייר כמנהיג ארצי יותר, מקושר ומחובר לעם, שזכה בתקופת הנהגתו לשיתוף פעולה מירבי עם עמו. ואכן, על הנהגתו מעיד הכתוב: "וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכָל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הָאָרִיכוּ יָמִים אַחֲרָי יְהוֹשֻׁעַ וְאֲשֶׁר יָדְעוּ אֶת כָּל מַעֲשֵׂה ה' אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל" (כד, לא). למרות כל התיאור לעיל, יש הטוענים כי יהושע לא היה בעל תכונות של מנהיג, לא רצה להיות מנהיג, וכל מה שהיה בו הוא קיבל ממשה שסמך עליו את ידיו. אחרים מציינים את מעמדו הלא מנהיגותי בימי משה ולא נאריך בכך. אין אנו יודעים אם יהושע רצה להיות מנהיג, שכן אין התייחסות לכך בכתובים, וייתכן שהוא היה שלם עם מעמדו כמשרת משה. מנגד, התורה מעידה דווקא על משה שלא רצה בהנהגה, והשתדל ככל יכולתו שלא לקבל את המינוי.

¹¹ על תאוריית הצרכים של מאסלו ניתן לקרא במאמר לפרשת נשא "ברכת הכהנים - מודל הצרכים של בני העם היהודי".

¹² מכלול התנהגויות בעלות אפיונים חברתיים חיוביים כללים כמו: סימפתייה, אמפתייה, שיתוף פעולה, תרומה, הושטת עזרה ואלטרואיזם

¹³ תאוריית המנהיגות המצבית היא תאוריה בתחום המנהיגות, לפיה המנהיגות האפקטיבית ביותר אינה יחידה וקבועה, אלא עליה להיות מותאמת למצב ולהקשר בו היא פועלת, וכן למידת הבשלות של המונהגים. התאוריה פותחה על ידי חוקרי המנהיגות פול הרשי וקן בלנצ'רד בשנות ה-70 של המאה ה-20.

¹⁴ יכולות התקשורת של יהושע, מתבטאת גם בדרכו בניהול משברים דיפלומטיים. כך עם בני יוסף בפרק יז.

החמה והלבנה

הזהר הקדוש מבחין בין משה ליהושע.¹⁵

בוא וראה: משה היה בבחינת השמש ורצה להיכנס לארץ, אמר לו הקב"ה: משה, כשבא אור השמש הרי נכללה הלבנה [יהושע] בתוכו, עתה שאתה הוא השמש, איך יעמדו יחד השמש והלבנה, הרי הלבנה אינה מאירה אלא בשעה שהשמש נאסף.

גם הנצי"ב בפירושו מביע את אותו הרעיון ממש, באומרו:

מעתי הדבר מובן, דכשם שאין הלבנה זורחת אלא בשעה שהחמה נוטה לשקוע. כך לא היה יכול יהושע לזרוח בעוד אור פני משה היה זורח בגבורה.

דברים אלה מעמידים את משה כחמה ואת יהושע כלבנה, כפי שמצוי במדרשים ובגמרא. אפשר להבין שדבריו של הזוהר מכוונים לומר שמשה גדול מיהושע, אך ייתכן שהזוהר רומז לכך, שאין מדובר כאן על היררכיה, אלא על דרכים אחרות של הנהגה. זאת ועוד, ישנה כאן הבנה שלפיה היו ליהושע כישורי מנהיגות עוד בצעירותו, אבל כל עוד הוא חסה באורו העז של משה המשול לחמה, לא יכלו יכולותיו אלה לבוא לידי ביטוי. מששקעה שמשו של משה התגלו יכולותיו של יהושע בכל עוצמתו, והן אלה שסייעו לו להמשיך ולהוביל בהצלחה רבה את העם אל היעדים שקבע משה: הנחלת הארץ ואמונה חזקה באלוקים.

באור זה יש לקרא את הפסוקים הראשונים שכתב יהושע עצמו בראש ספרו:

וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת מֹשֶׁה עֶבֶד ה' וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרַת מֹשֶׁה לֵאמֹר. מֹשֶׁה עֶבְדִּי מוֹת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֲתָה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל.

הקב"ה אומר כביכול ליהושע 'הגיע זמנך. משה עבדי מת ומעתה עתידים אורך וטבעך להתגלות ועליך לקום דהיינו לעמוד - במשמעות הסמלית של קימה זו¹⁶, ולמלא את שליחותך'. זו השליחות שבסופה מעיד הכתוב על מי שנקרא: "משרת משה עבד ה'":

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון עֶבֶד ה' בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים (כד, כט).

המשרת הנאמן המשיך וקיים את צוואת מורו ורבו, ועמד בהצלחה ביעדים שהועברו אליו ממשה. יהושע גרם נחת רוח לאביו שבשמים ולכן זכה בדומה למשה להיקרא עבד ה'.

¹⁵ ספר הזוהר, פרשת שלח, קנ"ז (ע"פ תרגום "הסולם").

¹⁶ כמו (בראשית לז, ז) "קמה אלומתי וגם ניצבה", ואולי גם במשמעות משל לקום מאווירת האבל על פטירתו של משה.

מאמר זה נכתב על ידי אריה ארזי-חוקר נושאי המנהיגות וניהול בתורה ובתנ"ך.
והוא אחד מ-54 מאמרים בספר שזכיתי לכתוב : פניו אליך – פנים חדשות בפרשיות השבוע

למידע על הספר פניו אליך [לחצו כאן](#)

למאמרים נוספים בקרו באתר שלי <https://www.aryearzi.com>

לתגובות arye.arzi@gmail.com